

Srđan Kalebota, dipl. iur.*

Stručni rad

UDK: 347.447:336.774.3(497.5)
347.922.6:336.748.1(497.5)
342.722:336.748.1(497.5)

QUO VADIS FRANAK? OTVORENA SUDSKA PITANJA VEZANA ZA “SLUČAJ FRANAK” - ČETIRI GODINE KASNIJE

Prije četiri godine obrađena je za tadašnji Godišnjak tema otvorenih pitanja u tzv. “slučaju franak” odnosno predstavljena su i kratko obrađena ključna pitanja koja su proizašla iz već opće poznatog spora kolektivne pravne zaštite koji je pokrenut pred Trgovačkim sudom u Zagrebu 2012. godine, sada već prije punih deset godina. Radilo se konkretno o tri neriješena pravna pitanja: pravima potrošača koji su svoje kredite konvertirali iz valute švicarski franak u valutu euro, ništetnosti ugovora o kreditu ugovorenim u valuti švicarski franak i s kamatnom stopom koja se mijenja odlukom banke i pitanju zastare za korisnike kredita koji su ugovarali kredite u kunama i valuti euro.

Nažalost valja konstatirati da su identične teme još uvijek aktualne i upravo ova identična pravna pitanja još uvijek nisu razriješena, zasigurno ne razriješena stajalištima Vrhovnog suda, što je, naglasili smo i tada, njegova Ustavom mu dana uloga.¹ Činjenica da se na sudovima svih instancija još uvijek vode sporovi o upravo tim pravnim pitanjima, i to s različitim ishodima i odlukama, pa čak i na istim sudovima u istim činjeničnim i pravnim stvarima, štoviše da je broj sporova od 2018. godine u kojem su ta pitanja ključna za odluku do danas svakako i porastao, nužno priziva pitanje pravne sigurnosti svih onih koji u tom procesu sudjeluju, posebno apostrofirajući činjenicu da je čitavom nizu potrošača sada po pravomoćnim presudama novac već i isplaćen upravo po predmetima sa, pred Vrhovnim sudom, neriješenim pravnim pitanjima.

* Srđan Kalebota, dipl. iur., odvjetnik u Splitu

¹ Čl. 116. Ustava RH.

1. O BROJEVIMA I PRAVNOJ SIGURNOSTI

Pravna sigurnost u našem pravom sustavu nažalost dijeli nesretnu sudbinu ostalih pravnih načela, i to kako s teorijskog tako i s praktičnog aspekta, o čemu je “slučaj franak” možda najbolji svjedok. S teorijskog aspekta sam pojam “opća načela prava” već i na jezičnoj razini upućuje na pomalo apstraktnu dimenziju tog pojma. Ovo pogotovo imajući na umu formalno-pravnu izobrazbu u Republici Hrvatskoj, pa i nacionalnu sudsku praksu gdje su opća načela prava uglavnom predstavljena i shvaćena kao nekakva apstraktna načela bez stvarne konkretizacije u praksi, pogotovo u odnosima između pojedinaca. Takav je slučaj stoga i s pravnom sigurnošću kao dijelom šireg načela vladavine prava, koji su do polaganog i iznimno stidljivog proboja europskog prava u naš nacionalni pravni sustav zapravo činili tek uvodni dio u naše udžbenike prava, iako nam upravo europsko pravo² objašnjava da su načela prava u temeljima svake sudske odluke i da predstavljaju izvor prava na koji se stranke mogu i izravno pozvati, kako prema državi tako i prema drugim pojedincima.³

Imajući na umu gore navedeno, svakako znamo da pravna sigurnost kao načelo zapravo znači sigurnost svih sudionika sudskog postupka u njihovu pravnu poziciju te da je upravo načelo pravne sigurnosti utkano u Europsku konvenciju i predstavlja jedno od fundamentalnih aspekata vladavine prava,⁴ a uloga Vrhovnog suda u smislu osiguravanja jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ustavno je jamstvo građanima da će u sudskim postupcima načelo vladavine prava (članak 3. Ustava) i jamstvo jednakosti građana pred zakonom (članak 14. stavak 2. Ustava), kao izvori konzistentnosti objektivnog pravnog poretka (članak 5. Ustava), time i pravne sigurnosti te predvidljivosti pravnih posljedica za građane, kao elemenata jamstva pravičnog suđenja (članak 29. stavak 1. Ustava), biti uvažavani.⁵

---

² Frantziou, E., Case C-176/12 AMS: Some Reflections on the Horizontal Effect of the Charter and the Reach of Fundamental Employment Rights in the European Union, str. 339, t. 35, navodi primjer ustava Irske i Njemačke kao izravno horizontalno primjenjivih te Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja tom konceptu dodaje dodatnu kompleksnost širokim shvaćanjem doktrine pozitivnih obveza; za komparativnu analizu horizontalnih učinaka temeljnih prava vidi Oliver, D. i Fedtke, J. (ur.), *Human Rights and the Private Sphere - A Comparative Study*, Routledge, 2007.

³ Predmet 201/85 i 202/85, Klensch, C-144/04, Mangold.

⁴ ESLJP, Stefanica i dr. protiv Rumunjske od 2.11.2010., t. 31.

⁵ Ustavni sud, U-I-4658/2019 i U-I-4659/2019 od 3.11.2020.

Međutim, što je s pravnom sigurnošću kada subjekti ne znaju kako će se i na koji način propisi tumačiti i kako će se primijeniti te kakva je uopće njihova pravna pozicija? Što je s pravnom sigurnošću kada je tih subjekata 125 tisuća,⁶ kada je od tih subjekata oko 55 tisuća svoje kredite konvertiralo, kada je tih subjekata još 400 tisuća s kreditima u kunama i valuti euro, kada je oko 35 tisuća korisnika kredita do danas pokrenulo svoje sudske postupke, a što je s pravnom sigurnošću kada tome i pridodamo element vremena? Spor kolektivne pravne zaštite započeo je prije *deset godina*, prve pojedinačne tužbe podnesene su prije osam godina, dok je većina tužbi podnesena prije četiri odnosno tri godine, a po pojedinačnim sporovima od 35 tisuća predmeta pravomoćno je prema javno dostupnim podacima riješeno svega oko sto predmeta s konvertiranim kreditima, oko tisuću nekonvertiranih predmeta, a svega nekoliko desetaka sporova za kredite u kunama i eurima,⁷ dok je većina konvertiranih predmeta u prekidu, a po velikom broju predmeta svih vrsta u kojima je od podnošenja tužbe proteklo tri i više godina a nije zakazano niti pripremno ročište.

Potrošač koji je primjerice 2015. godine tužio za ništetnost svog ugovora o kreditu niti nakon sedam godina sa sigurnošću ne zna je li njegov ugovor ništetan i ako jest, koji su uopće kriteriji za ocjenu ništetnosti i koje su posljedice takvog utvrđenja, a potrošači koji su 2015. godine konvertirali svoje kredite ne znaju niti nakon sedam godina sa sigurnošću imaju li pravo na potpuno obeštećenje ili ne, kao što to ne zna sa sigurnošću ni gotovo 400 tisuća potrošača u kuskim i eurskim kreditima zaključenim do 2013. Na sve ovo treba dodati i činjenicu da je Vrhovni sud donio 31.1.2022. pravno shvaćanje da zastara potraživanja po valutnoj klauzuli švicarski franak nastupa sada već uskoro, u lipnju 2023.

Uvažavajući samo te činjenice, sasvim je očito da je pravna sigurnost svih sudionika u "slučaju franak" narušena, a ostaje nadati se da to u konačnici neće biti slučaj i s primjenom ostalih načela, prije svega onim savjesnosti i poštenja.

2. O KONVERZIJI KREDITA

Gotovo je općepoznato i to da je u rujnu 2015. došlo do intervencije zakonodavca u pitanju kredita u švicarskim francima te je izmjenama Zakona o potrošačkom kreditiranju (dalje ZID ZPK 2015) propisana kon-

---

⁶ Koliko je bilo korisnika kredita u švicarskim francima.

⁷ Prema javno prezentiranim podacima Udruge Franak, više na www.udrugafanak.hr.

verzija kredita iz švicarskog franka u euro, i to tako da je potrošačima omogućeno da s kreditnim institucijama sklope dodatke postojećim ugovorima o kreditu.⁸

U skladu s tim prije četiri godine na istom mjestu postavili smo pitanje jesu li sklapanjem dodatka ugovora o kreditu potrošači izgubili pravo na utvrđenje ništetnim ugovora o kreditu (ili pojedinih ništetnih ugovornih odredbi) te posljedično tome pravo na puno obeštećenje, a danas nažalost na to pitanje još uvijek nema nedvojbenog odgovora.

Vrhovni sud je na tu temu, sada i od toga ima već dvije i pol godine, proveo ogledni postupak te je donio odluke u nekoliko revizija. U oglednom postupku⁹ Vrhovni sud je u bitnom odlučio da su valjani dodaci ugovorima o kreditu koje su potrošači zaključili pri konverziji svojih kredita, no na tome se nažalost zaustavio te je propustio pritom odgovoriti na to imaju li potrošači pravo na potpuno obeštećenje koje konverzijom, uvažavajući učinak konverzije, nisu dobili, kao što nije niti pojašnjeno što je s ništetošću ugovora o kreditu koji su konvertirani u valutu euro.

Na ta pitanja Vrhovni sud pokušao je odgovoriti u revizijama nakon provedenog oglednog postupka od kojih je najznačajnija ona Rev-18/2018-2 od 26.5.2020. u kojoj je navedeno da je “pogrešno pravno shvaćanje da je sklapanje Sporazuma o konverziji sukladno ZID ZPK zapreka da bi se moglo utvrđivati ništetnim osnovni ugovor o kreditu, pa tako i utvrđivati ništetnim pojedine odredbe tog ugovora” te da “korisnik kredita ima pravni interes i može tražiti utvrđenje ništetnosti pojedinih ugovornih odredbi kako bi na temelju toga eventualno ostvarivao svoja prava za koja smatra da mu pripadaju”.

To pravo za koje potrošači “smatraju da im pripada” upravo je pravo na obeštećenje i povrat svega neosnovano stečenog od strane nepoštenog trgovca, a što¹⁰ konverzijom nije vraćeno. Međutim, do danas nema pravnog shvaćanja revizijskog suda koje bi pojasnilo što točno potrošač može potraživati svojim kondemnatornim zahtjevom kada sud utvrdi da je neka ugovorna odredba nepoštena ili utvrdi ništetnim ugovor o kreditu, a proveo je konverziju kredita.

---

⁸ Prema dokumentu Ministarstva financija “Analiza konverzije CHF kredita” 84,9% korisnika je kredita u švicarskim francima.

⁹ Gos-1/2019, rješenje od 4.3.2020.

¹⁰ Autor u sudskoj praksi još nije susreo niti jedan slučaj u kojem je vještačenjem utvrđeno da je provedbom konverzije potrošač vraćen u početni položaj kao da nepoštenih ugovornih odredbi, nepoštenog ugovora, nije bilo.

S aspekta pravne sigurnosti, pored vremenskog elementa, dodatno zabrinjava činjenica što prava korisnika kredita ovise o tome na koji će županijski sud njihov predmet otići po žalbi. Tako primjerice nasuprot zauzetom pravnom shvaćanju Građanskog odjela Županijskog suda u Zadru, Su-7/2021-14 od 10.9.2021., koje glasi da "potrošač ima pravo na restituciju nakon konverzije CHF kredita", postoje i suprotne odluke, pa čak i takve koje potrošaču priznaju pravni interes te prihvaćaju utvrđenje ništetnim ugovornih odredbi kod konvertiranih kredita, no istovremeno odbijaju kondemnatorni zahtjev potrošača¹¹ za restitucijom temeljem takvog utvrđenja, što je koliko nelogično i proturječno toliko i pravno pogrešno, o čemu ponajbolje govori odluka Suda Europske unije u predmetu C-596/15 i C-597/15, *Bionorica i Diapharm/Komisija*, točka 85: "Postojanje pravnog interesa tužitelja pretpostavlja da tužba svojim ishodom može donijeti osobnu korist stranci koja ju je podnijela, dok, nasuprot tomu, pravni interes ne postoji kada povoljan ishod neke tužbe u svakom slučaju tužitelju ne može donijeti zadovoljštinu." pa, protivno pravu Europske unije, potrošač biva vraćen tek u pravnu, međutim ne i činjeničnu početnu situaciju kao da nepoštenih odredbi nema.

Osim toga, sudovi, koji stoje na stajalištu da su potrošači sklapanjem dodatka ugovora o kreditu o konverziji izgubili/odrekli se, očito prešutno, prava na restituciju/obeštećenje,¹² konstantno previđaju jasnu odredbu čl. 41. Zakona o zaštiti potrošača, st. 1. i 2., koja navodi da se potrošač ne može odreći niti mu se mogu ograničiti prava koja ima na temelju tog ili drugih zakona kojima se štite prava potrošača te da su ništetne ugovorne odredbe koje su za potrošača nepovoljnije od onih propisanih ovim zakonom ili drugim zakonima kojima se uređuje zaštita potrošača, kao i odredbu čl. 19.e st. 9. ZID ZPK 2015 kojom je jasno regulirano da se prihvatom konverzije ne mogu derogirati bilo koja druga prava potrošača.

Istina, valja napomenuti i to da se više od godinu dana čekalo i odluku Suda Europske unije koji u predmetu C-567/20, *Herman*, u konačnici nije rekao ništa korisno za buduću odluku Vrhovnog suda o ovom pitanju, potvrdivši tek da se Direktiva 93/13 o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima ne primjenjuje neposredno na ugovore zaključene prije stupanja Republike Hrvatske u članstvo Europske unije, a to je već poodavno Vrhovni sud RH pravilno utvrdio u svojoj odluci u sporu kolektivne prav-

---

¹¹ Primjerice odluka Županijskog suda u Varaždinu, Gž-1658/2018-8 od 7.12.2020.

¹² Primjerice odluka Županijskog suda u Puli, Gž-925/2017 od 20.3.2020.

ne zaštite, Revt-575/2016-5 od 3.10.2017., navodeći: “Na pravne odnose koji su nastali prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, te sporove proizašle iz njih, neposredno se ne primjenjuje pravo Europske unije, već nacionalno pravo u njegovom tumačenju u duhu prava Europske unije, a to podrazumijeva i pravna shvaćanja suda Europske unije izražena u pojedinim predmetima, ako je ono relevantno za konkretni predmet.”

Nastavno na takvo shvaćanje na ovom mjestu tek valja istaknuti da su pravna shvaćanja Suda Unije o restituciji kod zakonodavne intervencije u ugovorne odnose jasna, i to u smislu da takva intervencija ne može potrošača onemogućiti u povratu u činjenično i pravno stanje kao da nepoštenih ugovornih odredbi nije bilo, a što naročito uključuje pravo na povrat svih koristi koje je nepošteni trgovac stekao (presude C-118/17, *Dunai*, C-452/18, *Ibercaja Banco* i druga pripadajuća praksa).

Ne vidi se stoga, ne prejudicirajući sadržaj takve odluke, razumnog i opravdanog razloga zbog kojeg bi eventualno Vrhovni sud u odluci koja će uslijediti odstupio od shvaćanja zauzetih u svojoj revizijskoj odluci Rev-18/2018 i od načela odlučivanja koja je jasno proklamirao u smislu primjene nacionalnog prava u duhu prava Unije iz odluke Revt-575/2016-5, odnosno zašto bi u konačnici odluku donio suprotno i pravu (naprijed citiranim odredbama Zakona o zaštiti potrošača i Zakona o potrošačkom kreditiranju kojima nikakvo odricanje nije bilo propisano) i činjenicama (činjenici da potrošači matematički nisu konverzijom oštećeni i da se nikada nisu odrekli svojih potraživanja).

3. O NIŠTETNOSTI UGOVORA

Prije četiri godine postavili smo na ovom mjestu i pitanje ništetnosti pojedinačnih ugovora o kreditu koji su sadržavali nepoštene i ništetne ugovorne odredbe o valuti i kamatama te ni na to pitanje nakon četiri godine nemamo odgovor Vrhovnog suda.

U međuvremenu je doneseno ipak nekoliko drugostupanjskih odluka o ovom pitanju, pa tako primjerice odluka Županijskog suda u Varaždinu, Stalna služba u Koprivnici, Gž-115/2020-2 od 17.9.2020., kao i presuda Županijskog suda u Vukovaru, Gž-415/2019-3 od 2.3.2021., koje presude utvrđuju ništetnim ugovor o kreditu u švicarskim francima sagledavajući ugovor kao cjelinu i pritom smatrajući sporne odredbe o kamatama i valuti bitnim sastojcima ugovora o kreditu, no primjerice i presuda Županijskog

suda u Bjelovaru, Gž-110/2020-2 od 17.12.2020., koji sud smatra da su nišetne samo pojedinačne ugovorne odredbe, a ne i sam ugovor.

U međuvremenu će vjerojatno biti još drugostupanjskih odluka o ovom pitanju, no svakako očekujemo u skoro vrijeme odluke revizijskog suda u ova dva predmeta s kriterijima za ocjenu i utvrđenje nišetnim ugovora o kreditu, posebice kada su ti ugovori zbog nepoštenih ugovornih odredbi raskinuti od strane banke (kao u prvom slučaju) odnosno kada su kasnije konvertirani u valutu euro (kao u drugom slučaju).

I za ovo pitanje držimo da nema razumnog i opravdanog razloga da Vrhovni sud odstupi od prakse suda Unije koji je o tome zauzeo pravno shvaćanje navodeći da je odredba o tečajnom riziku glavni predmet ugovora, odnosno *bitna odredba ugovora koja ga kao takvog određuje*, bez koje ugovor ne može opstati (predmeti C-118/17, *Dunai*, C-260/18, *Dziubak*, C-186/16, *Andriciuc*.), odnosno da isto vrijedi za odredbu o kamata-
ma koje se mijenjaju odlukom banke (predmet C-655/20, *Gomez*).

4. O ZASTARI POTRAŽIVANJA ZA KREDITE U EURIMA I KUNAMA

Treće pitanje koje smo postavili na ovom mjestu bilo je ono o zastari kod kredita u kunama odnosno u valuti euro. I na njega još uvijek Vrhovni sud nije izravno odgovorio u nekom predmetu o takvom kreditu.

Ipak valja reći da je u međuvremenu Vrhovni sud donio dva pravna shvaćanja o zastari, i to Pravno shvaćanje sjednice Građanskog odjela tog suda od 30.1.2020. koje navodi da zastarni rok restitucijskog zahtjeva na temelju nišetnog ugovora počinje teći od dana pravomoćnosti sudske odluke kojom je utvrđena ili na drugi način ustanovljena nišetnost ugovora te pravno shvaćanje istog odjela od 31.1.2022. koje pojašnjava početak tijeka zastare kod kredita u švicarskim francima u bitnom navodeći da se *kod tih kredita* zastara računa od utvrđenja nišetnosti u sporu kolektivne pravne zaštite. Analogijom iz te odluke proizlazilo bi da bi kod drugih ugovora o kreditima, dakle onim u kunama i eurima, početak tijeka zastare restitucijskog zahtjeva bio od dana pravomoćnosti utvrđenja nišetnosti u svakom pojedinačnom postupku, međutim od 2020. do danas prema javno dostupnim podacima revizijskog suda niti jedna revizija o tom pitanju nije riješena.

5. ZA DALJNJE RAZMIŠLJANJE

Tek koji dan prije pisanja ovog priopćenja objavljena je odluka Ustavnog suda RH, U-III-5458/2021 od 30.6.2022., u kojoj Ustavni sud u bitnom navodi da u pojedinačnim postupcima, bez obzira na utvrđenje ništetnosti u sporu kolektivne pravne zaštite, banke mogu predlagati personalne dokaze na ime provođenja tzv. “testa transparentnosti”, koji proizlazi iz čl. 52. Zakona o zaštiti potrošača koji navodi da nije dopušteno ocjenjivati jesu li ugovorne odredbe o predmetu ugovora i primjerenosti cijene poštenne ako su te odredbe jasne, lako razumljive i uočljive.

Ovakva odluka Ustavnog suda zasad implicira najmanje dvoje. Prvo je to da valuta i kamate prema shvaćanju Ustavnog suda RH jesu predmet i cijena ugovora o kreditu, dakle njegovi bitni sastojci, jer se test transparentnosti provodi samo u odnosu na predmet i cijenu, bitne sastojke ugovora o kreditu. Drugo je to da ako se u pojedinačnom postupku provodi test transparentnosti koji može dovesti i teoretski do odbijanja pojedinačnog zahtjeva potrošača, tada se ne može primijeniti pravno shvaćanje Vrhovnog suda RH od 31.1.2022. o tome da je ništetnost kod kredita u švicarskim francima utvrđena već u sporu kolektivne pravne zaštite te da zastara teče od pravomoćne presude u kolektivnom sporu jer očito u pojedinačnom sporu može biti dokazivano (pa očito i odlučeno - makar teoretski) i drugačije.